

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Rzeszów, dnia 12 listopada 2021 r.

Poz. 3769

UCHWAŁA NR XXXVII/216/21 RADY GMINY RANIŻÓW

z dnia 28 października 2021 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Raniżów na lata 2021-2024

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15, art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. – Dz. U. z 2021 r., poz. 1372) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. – Dz. U. z 2021 r., poz. 710 ze zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Rada Gminy Raniżów uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Raniżów na lata 2021-2024, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Raniżów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Raniżów

Jan Puzio

**GMINNY PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY RANIŻÓW
na lata 2021-2024**

Wójt Gminy Raniszów

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE

II.SPIS POJĘĆ

III. UWARUNKOWANIA PRAWNE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

IV. OPIEKA NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH PROGRAMOWYCH

- 1. Wojewódzki Program Ochrony Zabytków**
- 2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy**
- 3. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego**
- 4. Plan Ochrony Zabytków w razie zagrożenia**
- 5. Plan Rozwoju Lokalnego**

V. ZASOBY DZIEDZICTWA, KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I ARCHEOLOGII

- 1. Rys historyczny Gminy Raniżów**
- 2. Zabytki Gminy Raniżów wpisane do rejestru zabytków**
- 3.Zabytki wpisane do ewidencji zabytków**
- 4.Archeologia**
- 5.Kultura Ludowa**

VI. DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH

VII. FORMY I SPOSOBY OCHRONY ZABYTKÓW

VIII. CELE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

IX.POSTANOWIENIA KOŃCOWE

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RANIŻÓW NA LATA 2021-2024

I.WPROWADZENIE

Dziedzictwo kulturowe jest dobrem publicznym i to stanowi legitymację dla jego ochrony. Zabytkowe budowle, historyczne miasta, ludowa architektura wsi czy piękne krajobrazy kulturowe chronione są dla ludzi – dla społeczności lokalnych, regionalnych, narodowych i wreszcie dla ludzkości – dla nas współczesnych i następnych pokoleń.

Największym wrogiem zabytków jest upływający czas, czym prędzej trzeba przygotować takie przepisy prawne, program i procedury aby interesy ochrony dziedzictwa dało się zharmonizować z innymi ważnymi celami społecznymi i gospodarczymi.

Program Opieki nad Zabytkami w Gminie Raniżów jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych aktów prawa miejscowego między innymi Planów Zagospodarowania Przestrzennego, który winien być w formie uchwały przyjęty przez Radę Gminy.

Przyjęcie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami przez Radę Gminy nie jest przejawem działalności prawotwórczej, gdyż nie stanowi on aktu prawa miejscowego.

Przedmiotem programu jest Gmina Raniżów jako obszar jednostki samorządu terytorialnego oraz miejsce lokalizacji zabytku, zasobu dziedzictwa kulturowego oraz krajobrazu kulturowego.

Celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych, zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Istotnym jest, aby poprawa ta dokonywała się przy współudziale mieszkańców Gminy zaangażowanych w opiekę nad zabytkami, w różnych formach ich aktywności (np.praca zawodowa, działalność społeczna, wynikająca z prawa własności lub użytkowania obiektu zabytkowego).

Obowiązkiem organu w tym względzie jest pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie opieki nad zabytkami oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających na celu taką opiekę.

Wskazane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami działania są zgodne z innymi dokumentami programowymi i odpowiadają regulacjom prawnym ochrony zabytków w Polsce.

II.SPIS POJEĆ

Ilekróć w niniejszym programie jest mowa o:

- 1) **Programie** – rozumie się przez to „Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Raniżów na lata 2021-2024”
- 2) **Konserwatorze Zabytków** – rozumie się przez to Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu,
- 3) **Rejestrze Zabytków** – rozumie się przez to rejestr zabytków prowadzony przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemyślu.

III. UWARUNKOWANIA PRAWNE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek opieki nad zabytkami nakładają na samorządy dwie ustawy:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. 2021, poz. 1372),
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2021, poz. 710 ze zm.).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym w art. 7 pomiędzy zadaniami własnymi gmin wymienia m.in. sprawy kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na organy samorządowe obowiązek:

- uwzględnienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy, Studiów Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy, Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego, Plan Ochrony Zabytków, Program Rozwoju Lokalnego,
- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków,
- przekazywania Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w terminie nie dłuższym niż 3 dni przyjęte zawiadomienie o odkryciu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem lub zabytkiem archeologicznym,
- sporządzania na okres 4 lat Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami,
- oceny Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Odniesienie do zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami znajduje się również w następujących aktach prawnych:

- ✓ ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. – Dz. U. z 2021 r., poz. 1098),
- ✓ ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. – Dz. U. z 2020 r., poz. 1990 ze zm.),
- ✓ ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. – Dz. U. z 2020 r., poz. 1219 ze zm.),
- ✓ ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. – Dz. U. z 2021 r., poz. 741 ze zm.),
- ✓ ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. – Dz. U. z 2020 r., poz. 1333 ze zm.),
- ✓ ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. – Dz. U. z 2020 r., poz. 902),
- ✓ ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. – Dz. U. 2019 r., poz. 1479).

IV. OPIEKA NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH PROGRAMOWYCH

1. Wojewódzki Program Ochrony Zabytków

Podstawę prawną sporządzania wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami stanowi Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. 2021, poz. 710 ze zm.), która wprowadza obowiązek sporządzania przez samorządy, zarówno wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, programów opieki nad zabytkami oraz programów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Na stronie 35 Wojewódzkiego Programu Ochrony Zabytków w ogólnej charakterystyce zasobu w założeniach urbanistycznych wspomniano szczątkowo o Raniżowie jako kolonii niemieckiej rozporoszonej w okolicach Kolbuszowej. “ Istotne miejsce w rozwoju przestrzennym omawianego obszaru zajmują kolonie niemieckie, będące wynikiem józefińskiej akcji kolonizacyjnej z końca XVIII w. i początku XIX w., prowadzonej na mocy patentu cesarza Józefa II o kolonizacji rolnej z 17 września 1781 r., opartej na planowym tworzeniu jednostek osadniczych według szczegółowo zaprojektowanych wzorców. Wyróżnić tu można trzy zasadnicze skupiska tego osadnictwa, małe kolonie o zabudowie szeregowej, rozproszone w okolicach Mielca (m. in. Czermin – Hohenbach, Józefów – Josephsdorf, Sarnów – Reichsheim), Kolbuszowej (m. in. Dzikowiec – Wildenthal, Raniżów - Ranischau), Leżajska (m. in. Giedlarowa – Gillershof, Tarnawiec – Dornbach, Wola Żarczycka – Königsberg), Lubaczowa (m. in. Dziewięcierz – Einsingen, Opaka – Felsendorf, Polanka Horyniecka – Deutschbach) a także w okolicach Przemyśla Nowe Sady – Falkenberg), Ustrzyk Dolnych (m. in. Bandrów – deutsch Bandrow, Berehy Dolne – Siegenthal, Makowa Kolonia – Hohberg) i Ulanowa (Kurzyzna Mała i wielka – Rauchersdorf Klein

i Gross). Niestety problematyka ta ciągle nie jest jeszcze wystarczająco przebadana i rozpoznana, a istniejące w terenie relikty tej kolonizacji ulegają coraz większemu zatarciu”

2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy

W dokumencie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego w dziale 2. “Kierunki i polityka przestrzenna w zakresie kształtowania oraz ochrony wartości i zasobów środowiska kulturowego” wskazano, że dla osiągnięcia wyznaczonych celów przestrzennego rozwoju Gminy dotyczących zachowania, ochrony i pomnażania jej zasobów w zakresie środowiska kulturowego kierunki zagospodarowania przestrzennego Gminy uwzględniają:

- ochronę zasobów dziedzictwa kulturowego,
- poprawę stanu i funkcjonowania środowiska kulturowego,
- kształtowanie atrakcyjnego krajobrazu gminy.

Dla osiągnięcia wyznaczonych głównych kierunków kształtowania środowiska kulturowego należy:

2.1. Podejmować działania ochronne w stosunku do:

* Obszarów i obiektów objętych ochroną na podstawie przepisów szczególnych (ustawy o ochronie dóbr kultury), w szczególności:

- obiektów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków,
- obiektów umieszczonych w wojewódzkim spisie zabytków,
- obszarów stanowisk archeologicznych zaznaczonych na rysunku studium.

Dla ochrony obszarów, na których występuje koncentracja zasobów środowiska kulturowego ustanawia się strefy ochrony konserwatorskiej:

Strefa A ścisłej ochrony konserwatorskiej wyznaczona dla:

- bezpośredniego otoczenia zespołu drewnianej zabudowy unikatowej zagrody bartniczej Sudołów w Raniżowie- Zembrzy wpisanej do rejestru zabytków,
- dla bezpośredniego otoczenia zespołu kościoła parafialnego w Raniżowie.

W strefach A zakłada się bezwzględny priorytet wymagań konserwatorskich, które winny zmierzać do możliwie najpełniejszej rewaloryzacji historycznych założeń.

Strefa B ochrony zachowania elementów zabytkowych, wyznaczona dla:

- układu urbanistycznego “miasta Raniżowa” sprzężonego z układami przestrzennymi dawnej kolonii józefiańskiej Ranischau oraz pierwotnej wsi Raniżów (B1),
- terenu zespołu kościelno-plebańskiego w Woli Raniżowskiej (B2) jako terenów na których znajdują się obiekty oraz układy przestrzenne wsi o zachowanym historycznym rozplanowaniu z zabudową o wartościach kulturowych, która częściowo uległa likwidacji lub zniekształceniu.

W strefach B obowiązuje wymóg zachowania istniejących elementów o wartościach kulturowych i dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji. Ochroną konserwatorską należy objąć układ istniejących ulic, dróg i placów, podział na działki siedliskowe, zabudowę (zarówno zabytkową jak i o charakterze tradycyjnym), drzewostan (poza Rynkiem), krzyże i kapliczki.

Strefa H ochrony obszarów historycznego zainwestowania wyznaczona dla:

- terenu dawnego zespołu młyna wodnego w przysiółku Wilki w Raniżowie (H1),
- terenu dawnego zespołu kościoła ewangelickiego, z którego do chwili obecnej zachował się budynek dawnej plebani (pastorówki), obecnie przedszkole (H2) jako terenów na których zachowały się w reliktowej formie fragmenty historycznych założeń planistycznych lub zabudowy.

W strefie tej postuluje się pozostawienie istniejących reliktyw w pierwotnym stanie, ewentualnie wkomponowanie ich w nową zabudowę.

Strefa E ochrony ekspozycji obiektów zabytkowych wyznaczona dla terenu pomiędzy skrzyżowaniem dróg do Korczowisk i Turzy Wielkiej w Mazurach, jako teren stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania obiektu zabytkowego – kościoła parafialnego.

W strefie tej obowiązuje zakaz wznoszenia obiektów kubaturowych mogących zniekształcić ekspozycję budynku kościoła.

Strefa K ochrony krajobrazu kulturowego wyznaczona dla:

- obszaru obejmującego wieś Mazury (K1),
- obszaru przysiółka Zembrza w Raniżowie (K2),
- obszaru przysiółka Stece w Woli Raniżowskiej (K3),
- obszaru przysiółka Wilki w Raniżowie (K4),
- terenu zagrody bartniczej Sudoły w Raniżowie – Zembrzy wraz z otoczeniem (K5),
- obszaru wsi Staniszewskie i Zielonka (K6),

jako obszarów bezpośrednio związanych z układami historycznymi, znajdujące się w jego otoczeniu.

W strefie należy dążyć do zachowania bądź częściowego odtworzenia elementów krajobrazu urządzonego oraz zachowania krajobrazu naturalnego, w tym naturalnej rzeźby terenu, cieków wodnych, zadrzewień.

2.2. Dążyć do eliminowania zagrożeń dla środowiska kulturowego, które stanowią:

- postępująca dewastacja obiektów o wartościach historycznych, głównie zabudowy drewnianej mieszkalnej i gospodarczej,
- zacieranie zachowanych elementów historycznego rozplanowania zabudowy w wyniku niekontrolowanej rozbudowy i scaleń gruntów,

- powstawanie nowych obiektów o kubaturze i formie nie powiązanej z miejscowymi tradycjami budowania.

Dla realizacji wyznaczonych kierunków zagospodarowania przestrzennego w zakresie ochrony i kształtowania środowiska kulturowego należy prowadzić **politykę przestrzenną** poprzez:

- podejmowanie działań zmierzających do respektowania wymogów wynikających z przepisów szczególnych – ustawy o ochronie dóbr,
- podejmowanie działań formalnych zmierzających do objęcia ochroną prawną zespołu kościoła parafialnego w Raniżowie i plebani ewangelickiej usytuowanej przy ulicy Grunwaldzkiej w Raniżowie, poprzez wpis do wojewódzkiego rejestru zabytków,
- objęcie obowiązkiem opracowania Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego terenów strefy A ścisłej ochrony konserwatorskiej wyznaczonej wokół zespołu drewnianej zabudowy unikatowej zagrody bartniczej Sudołów w Raniżowie - Zembrzy oraz dla bezpośredniego otoczenia zespołu kościoła parafialnego w Raniżowie,
- w zakresie ochrony lokalnych zasobów środowiska kulturowego:

* respektowanie wymogów wynikających z ustanowienia stref ochrony konserwatorskiej na podstawie Studium historyczno - urbanistycznego gminy Raniżów, które stanowi integralną część niniejszego Studium, w zakresie rewaloryzacji wartości historycznych i estetyki krajobrazu,

* wykorzystywanie wszelkich przedsięwzięć inwestycyjnych i modernizacyjnych w Gminie dla podnoszenia estetyki krajobrazu kulturowego wsi i ładu przestrzennego, poprzez eliminowanie bądź korektę obiektów dysharmonizujących z otoczeniem, poprzez przykrycie symetrycznym dachem dwuspadowym, zastosowanie odpowiedniego detalu architektonicznego, kolorystyki, przesłanie obiektów wysoką zielenią, realizację nowej zabudowy w sposób nawiązujący do istniejącej zabudowy historycznej.

Studium Krajobrazu Kulturowego Gminy Raniżów zostało wykorzystane do opracowania w części V „ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO / Rys historyczny Gminy Raniżów/”

3. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Nr 1/04 “ZAGRODY” w Raniżowie obowiązujący dla dużej części centrum msc. Raniżów określa:

- zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego,
- zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
- zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

W § 3 ustanawia się: /wg. rysunku planu/

- 1) strefę “A” pełnej ochrony konserwatorskiej,
- 2) strefę “B” zachowanych elementów zabytkowych,

3) obszary stanowisk archeologicznych,

W § 6 ustala się zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego.

1) w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej “B”:

- a) utrzymanie historycznego charakteru zabudowy,
- b) utrzymanie historycznego układu istniejących ulic i układu działek,

W § 8 ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

- 1) w obrębie strefy konserwatorskiej “A” - obowiązuje priorytet wymagań konserwatorskich i zasady wynikające z przepisów odrębnych odnoszących się do ochrony dóbr kultury,
- 2) w obrębie strefy konserwatorskiej “B” - obowiązuje wymóg zachowania istniejących elementów zagospodarowania o wartościach kulturowych i dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji,
- 3) na terenach na których występują stanowiska archeologiczne wszelkie prace ziemne należy prowadzić zachowując wymagania określone w przepisach odrębnych odnoszących się do ochrony dóbr kultury.

4. Plan Ochrony Zabytków w razie zagrożenia

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

Powyższe przedsięwzięcia są realizowane poprzez:

1. Zapobieganie i prowadzenie prac przygotowawczych – w czasie poprzedzającym wystąpienie konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej obejmuje:

- opracowanie planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz ich aktualizację.
- kontrolę i doskonalenie stanu technicznego zabytków.
- instalowanie i utrzymanie w sprawności urządzeń i systemów zabezpieczenia zabytków, w tym sygnalizacji wykrywania i alarmowania.
- wykonywanie ewidencji i dokumentacji zabytków podlegających ochronie.
- projektowanie i wykonywanie prac inżyniersko – technicznych zabezpieczających przy zabytkach takich jak:
 - a) podwyższenie klasy odporności ogniowej i poprawa właściwości konstrukcyjnych,

- b) zabezpieczenia przed skutkami wybuchów, wichur, śnieżyc, powodzi lub zalania z innych przyczyn, osunięć lub zapadnięć gruntu,
- c) odbudowa lub osłona fragmentów szczególnie wartościowych i narażonych na destrukcję.

2. Podwyższenie gotowości wprowadzonej w okresie narastania bezpośredniego zagrożenia poprzez właściwe organy kierowania kryzysowego,

- demontaż i ukrycie najcenniejszych detali architektonicznych i elementów wyposażenia.
- przygotowanie i rozmieszczenie znaków Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem wykonawczym do tej Konwencji oraz Protokołem o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 248), zwanej dalej „Konwencją Haską”.
- zgromadzenie i utrzymanie w gotowości urządzeń, sprzętu, narzędzi, opakowań, materiałów niezbędnych do wykonywania prac zabezpieczających i działań ratowniczych.
- zorganizowanie systemu monitorowania zagrożeń, alarmowania i powiadamiania.
- wyznaczenie i przygotowanie zespołów ludzkich do prac zabezpieczających i działań ochronnych.
- zorganizowanie współdziałania właścicieli, zarządców i użytkowników zabytków, organów administracji publicznej, specjalistycznych służb, jednostek i instytucji, Sił Zbrojnych RP oraz wolontariatu działań ochronnych.

3. Reagowanie w czasie wystąpienia i trwania konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej.

Reagowanie to zespół przedsięwzięć mających na celu zminimalizowanie strat wśród obiektów zabytkowych.

Podczas Reagowania prowadzi się akcje ratownicze oraz udziela wsparcia właścicielom (administratorom) obiektów zabytkowych oraz podmiotom ratowniczym.

4. Zabezpieczenie i dokumentowanie po ustąpieniu konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej:

- zabezpieczenie zabytków przed dalszą destrukcją po ustąpieniu bezpośredniego zagrożenia,
- dokumentowanie zdarzeń, strat i podjętych działań,
- informowanie właściwych organów administracji publicznej, w szczególności wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz organów założycielskich o stratach, podjętych działaniach i ewentualnych potrzebach pomocy.

5. Plan Rozwoju Lokalnego

W dokumencie Plan Rozwoju Lokalnego, którego celem jest zapewnienie koncentracji i efektywność wykorzystania środków na strategiczne działania samorządów, w niewielkim zarysie w pkt.II.4.4. wspomniano o stanie obiektów dziedzictwa kulturowego.

W szczególności zwrócono uwagę na identyfikację problemów takich jak:

- duże zagęszczenie zabudowy na terenie dawnych siedlisk,
- brak dostatecznej ochrony istniejących obiektów i zespołów zabytkowych oraz tradycyjnych,
- konieczność respektowania wymogów konserwatorskich na obszarze wyznaczonych stref ochronnych.

V. ZASOBY DZIEDZICTWA, KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I ARCHEOLOGII

1. Rys historyczny Gminy Raniżów

Historia Gminy

Teren Gminy Raniżów położony jest na obszarze dawnej Puszczy Sandomierskiej, porośniętej pierwotnie lasami. Do chwili obecnej zachowało się sporo obszarów leśnych z dawnego jednolitego kompleksu puszczańskiego.

Teren gminy był już zasiedlony w średniowieczu. Historycznie obszar należał do dóbr królewskich administrowanych przez starostwo sandomierskie.

Przed 1366 rokiem na terenie dzisiejszej gminy istniała osada Raniżów, jej początków należy szukać w spełnieniu roli służebnej jako stanu myśliwskiego w rozległym rewirze łowieckim tej części puszczy, zastrzeżonym dla polowań królewskich.

W tym bowiem roku „circa Ranizow” wymieniony jest w dokumencie lokacyjnym wsi Doblowa, wydanym przez króla Kazimierza Wielkiego. W akcie powyższym omyłkowo wymieniono Doblowę, a chodzi o wieś Dłotową, lokowaną na prawie magdeburskim w lesie królewskim, identyfikowaną z istniejącą obecnie wsią Wola Raniżowska.

Dopiero w drugiej połowie XVI w. nastąpiły na tym terenie lokacje następnych wsi z inicjatywy osadniczej króla Zygmunta Augusta. W 1569 r. lokowana została na mocy przywileju króla przez Stanisława Studzińskiego wieś Ossówka alias Zielonka z folwarkiem Staniszewskie.

W drugiej połowie XVI w. i w ciągu XVII w. powstały wsie Staniszewskie i Mazury. Aż po wiek XVIII i w ciągu całego XIX w. powstały i rozbudowywały się kolejne przysiółki np. Zembrza w Raniżowie, Stece i Poręby Wolskie w Woli Raniżowskiej, Posuchy w Zielonce. Przysiółek Turka w Zielonce powstał najprawdopodobniej w XVII w. o czym świadczy jego nazwa, wskazująca na tureckich osadników. Przy istniejącym w połowie XIX w. folwarku, powstał przysiółek o tej samej nazwie, a od 1933 roku samodzielna wieś (Staniszewskie).

Na przełomie XV/XVI wieku wykształciły się stosunki własnościowe na królewszczyznach i w dobrach rodowych, rycerskich. Większą część ludności wiejskiej stanowili kmiecie na

półłanowych gospodarstwach, mniejszą zajmowali zagrodnicy, komornicy, karczmarze wg. wykazu podatkowego powiatu sandomierskiego z 1578 roku.

Po rozbiórze królewskiej dobra przeszły na rzecz Skarbu austriackiego. Na części dawnego folwarku w Raniżowie powstaje kolonia niemiecka Ranischau (1782r.) oraz miasteczko Raniżów.

Pozostałe dobra ziemskie klucza raniżowskiego zostały sprzedane podczas licytacji w 1833 roku z osadą Ranischau, Staniszewskie z wójtostwem, Mazury i Zielonkę z wójtostwem zakupił Karol Nitsche natomiast Wolę Raniżowską Franciszek Rychlicki.

Inne wójtostwa na terenie obecnej gminy były w posiadaniu innych właścicieli i tak: w Woli Raniżowskiej Józefa Gordona i Karoliny z Góreckich, w Zielonce Józefa Popiela, na ich terenie zarządcy dóbr kameralnych osadzili polskich kolonialistów.

W zaborze austriackim do 1851 roku istniejące wsie wchodziły w skład tzw. Dominiów związanych z własnością dworską. W 1851 roku wprowadzone zostało pojęcie gminy obejmującej obszar jednej wsi.

W 1933 roku na mocy ustawy „o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego” z 23 marca 1933 roku, wprowadzono gminy zbiorowe, które stały się podstawowymi jednostkami samorządu terytorialnego.

Wówczas powołana została gmina Raniżów o takim składzie jak obecnie.

W czasie II wojny światowej część miejscowości i przysiółków została spacyfikowana przez niemieckiego okupanta ze względu na istnienie na terenie dawnej puszczy poligonów doświadczalnych dla nowej broni. W 1940 r. została wysiedlona cała wieś Wola Raniżowska, a jej zabudowania spalone. W ten sam sposób zostały potraktowane Korczowiska oraz przysiółki Raniżowa i Zielonki.

W okresie powojennym nastąpiła likwidacja gmin i powołano gromady.

W 1973 roku, gmina Raniżów została reaktywowana.

W skład Gminy Raniżów obecnie wchodzi następujące wsie: Raniżów, Wola Raniżowska z Porębami i Stecami, Mazury, Korczowiska, Staniszewskie, Zielonka z Posuchami i Turką

Ludność na terenie gminy trudniła się głównie rolnictwem i przemysłem leśnym.

Dużą rolę odgrywało też bartnictwo, a później pasiecznictwo. Dowodem na to, zachowana jest do chwili obecnej zagroda bartnicza w Zembrzy – Sudołach z kilkunastoma ulami kładowymi, wpisana do rejestru zabytków.

Przyjmuje się, że fundacja kościoła w Raniżowie pochodzi z początku XV w.

Do parafii należały: Wola Raniżowska i okoliczne miejscowości Raniżowa oraz inne miejscowości nie należące do obecnej gminy Raniżów tj. Spie, Bojanów, Nart, Gwoździec, Cisów Las.

Na terenie gminy w pierwszej połowie XX w. powstały nowe parafie - Wola Raniżowska (ok. 1925r.) i Mazury (ok. 1941r.).

Położenie geograficzne Gminy Ranżów

Gmina położona jest w środkowej części województwa podkarpackiego, w powiecie kolbuszowskim.

Od północnego- wschodu graniczy z Gminą Kamień i Jeżowe, od wschodu z Gminą Sokołów Małopolski, od południa z Gminą Głogów Małopolski, od zachodu z Gminą Kolbuszowa, od północnego – zachodu z Gminą Dzikowiec.

Na terenie Gminy Ranżów znajdują się duże obszary leśne, będące pozostałością dawnej Puszczy Sandomierskiej.

Według regionalizacji przyrodniczo-leśnej Gminy w Krainie Małopolskiej Dzielnicy Wysoczyzn Sandomierskich, mezoregionie Płaskowyżu Kolbuszowskiego.

Według podziału geomorfologicznego jej teren zaliczany jest do strefy alpejskiej, prowincji Kotliny Podkarpackiej Zachodniej, makroregionie Kotliny Sandomierskiej, mezoregionie Wysoczyzn Centralnych i regionie Wysoczyzny Kolbuszowskiej.

Północna część, obejmująca głównie Wolę Ranżowską jest nieco wyniesiona w stosunku do pozostałego terenu Gminy.

Na obszarze gminy występują płaskie wydmy piaskowe, będące pozostałością po zlodowaceniach.

Główną rzeką Gminy jest Łęg będący zlewnią dla jej dopływów m.in.Gadki, Turki i innych bezimiennych dopływów.

Na granicy Gmin Ranżów i Dzikowiec, miejscowości Wola Ranżowska przysiółek Stece i Wilcza Wola na rzece Łęg istnieje zalew gromadzący nadmiar wód opadowych.

Gleby w Gminie należą do słabszych bonitacyjnie.

Duże walory przyrodnicze i krajobrazowe Gminy, posiadającej pozostałości dawnych terenów puszczańskich spowodowały objęcie części Gminy Obszarem Chronionego Krajobrazu Sokołowsko-Wilczowolskiego oraz Obszarem Natura 2000 "Puszcza Sandomierska" (kod obszaru PLB180005).

Osadnictwo Pradziejowe na terenie gminy

Całość pradziejów dzieli się na: paleolit (od czasów pojawienia się grup ludzkich do VIII tys.p.n.e.), mezeolit (VII-VI tys.p.n.e.), neolit VI-poł.III tys. p.n.e.- pocz.n.e.), okres wpływów rzymskich (pocz.n.e. - V w.n.e.), wczesne średniowiecze (VI-XIII w.), późne średniowiecze (XIV – XV w.).

W ramach tych przedziałów czasowych osadnictwo pradziejowe na obszarze Gminy kształtowało się następująco. W najstarszych czasach człowiek potrafił jedynie korzystać z naturalnych płodów ziemi. W okresie późniejszym wraz z ociepleniem klimatu człowiek zaczyna

polować na zwierzynę leśną, korzystać z różnych form zbieractwa i rybołówstwa. Sprzyjały temu panujące wówczas naturalne warunki środowiskowe (lasy, bory i wody). Grupy ludzkie prawdopodobnie prowadziły półosiadły tryb życia na tym terenie. Narzędzia wytwarzane były z krzemienia. W młodszej epoce kamienia ludność zaczyna prowadzić gospodarkę rolniczą w tym hodowlę zwierząt, która staje się podstawą wyżywienia. Taki typ gospodarki wymagał zastosowania osiadłego trybu życia. Następuje też rozwój zajęć typu rzemieślniczego m.in. garncarstwa i tkactwa. Późniejsze okresy brązu i żelaza były w zasadzie kontynuaturką neolitycznej tradycji kulturowej z tym, że pojawia się nowy surowiec brąz i żelazo, niemniej jednak nadal dominuje krzemień i kamień jako surowiec do produkcji narzędzi.

Okres wpływów rzymskich tworzy w całej Małopolsce nową epokę kulturowo-osadniczą. Przejawiały się one głównie w kontaktach handlowych, pojawiły się monety oraz wyroby rzemieślnicze. Wysoki poziom osiągnęło hutnictwo, kowalstwo, garncarstwo.

Teren Płaskowyzu Kolbuszowskiego zajmowanego przez Gminę Raniżów, był zasiedlony intensywnie wyłącznie w starszych okresach pradziejów, spowodowane to było typem gospodarki zbieracko-łowieckiej w których jakość gleb pełniła znikomą rolę w przeciwieństwie do gospodarki rolniczej rozpowszechnionej w późniejszych okresach chronologicznych.

2. Zabytki Gminy Raniżów wpisane do rejestru zabytków

Rejestr zabytków prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków. Dla Gminy Raniżów jest nim Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków w Przemyślu, delegatura w Rzeszowie. Wpis do rejestru odbywa się na mocy decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, wydanej z urzędu lub na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9.1). W tym samym trybie do rejestru może być też wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru oraz nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art. 9.2).

Na terenie Gminy Raniżów figurują następujące obiekty wpisane do rejestru zabytków:

Lp	Miejscowość	Adres obiektu	Obiekt	Numer rejestru	Data wpisu
1	2	3	4	5	6
1	Raniżów	ul. Grunwaldzka 31	Kościół parafialny wraz z ogrodzeniem i wyposażeniem	A-226	13.06.2007r.

2	Raniżów	ul. Zembrza 7	„Zagroda Bartnicza Sudołów” w skład której wchodzi: • stodoła nowa, 4 ćw. XIX w. • stodoła stara, zap. XVIII w. • chlewnik, 2 ćw. XIX w. • piwnica, 4 ćw. XIX w. • ule kładowe “leżaki” i “stojaki”, XVIII-XIX w. • studnia z żurawiem, pocz. XX w. • płot, pocz XX w.	A-285	19.07.1971r.
---	---------	---------------	--	-------	--------------

W nocy z 14 na 15 maja 2000 roku w “Zagrodzie Bartniczej Sudołów” miał miejsce pożar, w trakcie którego spaleni uległa chałupa oraz stajnia z komorą. Budynki te nie zostały odbudowane.

3. Zabytki wpisane do ewidencji zabytków

Gminną ewidencję zabytków prowadzi Wójt w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu Gminy (art.22.4.). Ewidencja jest podstawą do sporządzania Programów Opieki nad Zabytkami przez województwa, powiaty i gminy (art. 21).

Wpis zabytków nieruchomości do Gminnej Ewidencji Zabytków stanowi podstawę do objęcia tych zabytków ochroną w formie zapisu w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego oraz w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego (art.19.1.), a w przypadku, gdy Gmina posiada Gminny Program Opieki nad Zabytkami ustalenia tego programu uwzględnia się zarówno w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, jak i w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego (art. 19.2.).

RANIŻÓW

1. Układ Urbanistyczny Rynku w Raniżowie - 1782-1919,
2. Zespół Kościoła Parafilnego P.W. WNIĘBOWZIĘCIA NMP w Raniżowie wraz z ogrodzeniem – 1815 r.
3. Plebania murowana – 1894 r.

4. Wikałówka murowana - 1915 r.
5. Spichlerz, obecnie magazyn – drewniany – 1828 r.
6. Plebania Ewangelicka, ul. Wolska 35, obecnie Przedszkole Samorządowe – 2 ćw. XIX w.
7. Kaplica cmentarna – murowana – pocz. XX w.
8. Kaplica P.W. NMP KRÓLOWEJ POLSKI na ul. Rzeszowskiej w lesie przy drodze do Głogowa – murowana – 1901 r.
9. Kapliczka zw. "GRUNWALDEM" ul. Rzeszowska 9 - kamienna – ok. 1910 r.
10. Kapliczka obok, ul. Wolska 44 – murowana – XIX/XX w.
11. Kapliczka obok ul. Armii Krajowej 5 – drewniana – pocz. XX w.
12. Kapliczka przy drodze do Sokołowa – murowana – pocz. XX w.
13. Pomnik zw. "GRUNWALDZKI" z figurą NMP ul. Grunwaldzka 6 – 1910 r.
14. Zagroda Bartnicza, Zembrza 7, stodoła nowa – 4 ćw. XIX w.
15. Zagroda Bartnicza, Zembrza 7, stodoła stara – zap. XVIII w.
16. Zagroda Bartnicza, Zembrza 7, chlewik – 2 ćw. XIX w.
17. Zagroda Bartnicza, Zembrza 7, piwnica – 4 ćw. XIX w.
18. Zagroda Bartnicza, Zembrza 7, ule kładowe „leżaki” i „stojaki” – XVIII-XIX w.
19. Zagroda Bartnicza, Zembrza 7, studnia z żurawiem – pocz. XX w.
20. Zagroda Bartnicza, Zembrza 7, płot – pocz. XX w.
21. Dom, ul. Grunwaldzka 9 – murowany – ok. 1915 r.
22. Dom, ul. Grunwaldzka 30 – drewniany – pocz. XX w.
23. Dom, ul. Grunwaldzka 33 - drewniany – k. XIX w.
24. Kuźnia, ul. Grunwaldzka 48 (d.99) – drewniana – 4 ćw. XIX w.
25. Dom, ul. Rynek 1 – murowany – 1920 r.
26. Karczma, ul. Rynek 7 – murowana – przed 1850 r.
27. Dom ul. Rynek 8 - murowany – pocz. XX w.
28. Poczta, ul. Rynek 16 – murowana – ok. 1920 r.
29. Dom, ul. Rzeszowska 24 – drewniany – ok. 1925 r.
30. Pozostałości ZESPOŁU MŁYNARSKIEGO- Wilki 6 – zap. pocz. XX w.
31. Dom, ul. Wolska 6 - murowany – lata 20 XX w.
32. Dom, ul. Wolska 23 – murowany – ok. 1830 r.

MAZURY

1. Kościół P.W. MATKI BOŻEJ NIEUSTAJĄCEJ POMOCY – murowany – 1938-41,
2. Krzyż na murowanym postumencie – wł. Janina Biała – metalowy – pocz. XX w.
3. Krzyż na kamieniu obok nr 26 – metalowy – pocz. XX w.
4. Szkoła – murowana – ok. 1930 r.

5.Spichlerz w zagrodzie nr 96 – drewniany – k. XIX w.

STANISZEWSKIE

- 1.Figura P. JEZUSA na cokole z wnęką obok nr 10 – ok. 1920 r.
- 2.Zespół szkolny - szkoła I – murowana – 1908 r.
- 3.Szkoła II drewniana – po 1945 r.
- 4.Pomnik upamiętniający pacyfikację wsi ,
- 5.Krzyż drewniany,
- 6.Dom nr 35 – drewniany – ok. 1930 r.
- 7.Dom Nr 36 – murowany – l. 30 XX w.

ZIELONKA

- 1.Kaplica mszalna obok nr 3 – murowana – pocz. XX w.
- 2.Kapliczka w przysiółku Posuchy – murowana – 1884 r.
- 3.Zespół szkolny - szkoła I – murowana – ok. 1946 r.
- 4.Szkoła II – drewniana – ok. 1946 r.
- 5.Szkoła w przysiółku Posuchy – drewniana – ok. 1950 r.

WOLA RANIŻOWSKA

- 1.Układ Przestrzenny Wsi zap. 1366- XIXw.,
- 2.Zespół Kościoła Parafialnego P.W. ŚW.WOJCIECHA - kościół murowany – 1914 – 1921,
- 3.Kapliczka w ogrodzeniu – murowana – 1920 r.
- 4.Ogrodzenie , murowano-żeliwne – ok. 1920 r.
- 5.Brama murowana – ok. 1920 r.
- 6.Plebania murowana – ok. 1915 r.
- 7.Kaplica mszalna przy szkole – murowana – przed 1862 r.
- 8.Kapliczka w przysiółku Stece obok nr 491 – murowana – ok. 1930 r.
- 9.Szkoła – murowana – ok. 1930 r.

W roku 2021 dokonano dwóch wykreśleń obiektów z Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Raniżów tj.:

Poz. w GEZ	Gmina	Miejscowość	Nr ew. działki	Obiekt	Adres	Datowanie
1	Raniżów	Korczowiska	194	Szkoła	Korczowiska 94	Lata 30-te XX w.
28	Raniżów	Raniżów	2295	Dom	ul. Grunwaldzka 14, 36-130 Raniżów	początek XX w.

Wykreślenia ww. obiektów spowodowane były wyłączeniem ich z wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wydaniem pozytywnej opinii pod względem konserwatorskim wyłączenia przedmiotowych obiektów z ewidencji zabytków Gminy Raniżów.

4.Archeologia

Archeologia jest uważana za jedną z kategorii „ochrony zabytków”.

Zabytek archeologiczny to „zabytek nieruchomy będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem” (Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, (t. j. Dz. U. 2021 r. poz.710 ze zm., art. 3 pkt. 4).

Łącznie na terenie Gminy Raniżów zaewidencjonowano ponad sto stanowisk archeologicznych, co jest liczbą bardzo wysoką dla tego terenu. Lokalizacja jest zewidencjonowana w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy i obowiązujących Miejskowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Raniżów.

Teren Gminy z uwagi na licznie występujące stanowiska z epoki kamienia został wcześniej objęty badaniami powierzchniowymi oraz systematycznymi badaniami wykopaliskowymi archeologów.

O podjęciu takich badań decyduje najczęściej zagrożenie stanowiska zniszczeniem, może tu chodzić o działalność człowieka lub przyrody.

- czynniki zależne od człowieka, przede wszystkim wszelkie inwestycje zmierzające do trwałego przekształcenia danego obszaru,
- czynniki niezależne od człowieka, jak działania sił natury (przykładem może być tu przede wszystkim erozja, zwłaszcza na terenach, gdzie występują duże różnice wysokości; stanowiska zlokalizowane na stokach, jednocześnie intensywnie użytkowane rolniczo; stanowiska zlokalizowane na wydmach lub piaszczystych wyniesieniach, które są niszczone np. przez działalność wiatru);

Wykaz stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenie Gminy Raniżów

Lp.	Miejscowość oraz nr stanowiska	Charakterystyka chronologiczna
1	Raniżów stan.10/24	Epoka kamienia
2	Raniżów stan.14/28	Epoka kamienia
3	Raniżów stan.2/6	Neolit
4	Raniżów stan.13/27	Nie określone

5	Raniżów stan.11/25	Nie określone XVII-XVIIIw.
6	Raniżów stan.12/26	Nie określone XVII-XVIII w.
7	Raniżów stan.44(8)	Pradzieje i XV-XVIIIw.
8	Raniżów stan.1/1	Schyłek paleolitu, mezolit
9	Raniżów stan.3/2	mezolit
10	Raniżów stan.6/5	mezolit
11	Raniżów stan.25/24	mezolit
12	Raniżów stan.5/4	neolit
13	Raniżów stan.25/24	Kultura pucharów lejowych
14	Raniżów stan.21/20	Epoka kamienia
15	Raniżów stan.24/23	Epoka kamienia
16	Raniżów stan.27/26	Epoka kamienia
17	Raniżów stan.32/31	Epoka kamienia
18	Raniżów stan.34/33	Epoka kamienia
19	Raniżów stan.35/35	Epoka kamienia
20	Raniżów stan.38/37	Epoka kamienia
21	Raniżów stan.41/40	Epoka kamienia
22	Raniżów stan.1/1	Kultura łużycka
23	Raniżów stan.4/3	Kultura łużycka
24	Raniżów stan.23/22	Kultura łużycka
25	Raniżów stan.29/28	Kultura łużycka
26	Raniżów stan.31/30	Kultura łużycka
27	Raniżów stan.7/6	OWR
28	Raniżów stan.8/7	OWR
29	Raniżów stan.9/8	OWR
30	Raniżów stan.22/21	pradziejowa
31	Raniżów stan.24/23	Późne średniowiecze

32	Raniżów stan.32/31	Późne średniowiecze
33	Raniżów stan.33/32	Późne średniowiecze
34	Raniżów stan.39/38	Późne średniowiecze
35	Raniżów stan.26/25	Późne średniowiecze
36	Raniżów stan.21/20	XVII w.
37	Raniżów stan.26/25	XVI-XVIIIw.
38	Raniżów stan.32/31	XVIIw.
39	Raniżów stan.39/38	XVIIw.
40	Raniżów stan.16/15	XVII-XVIIIw.
41	Raniżów stan.17/16	XVII-XVIII w.
42	Raniżów stan.18/17	XVII-XVIIIw.
43	Raniżów stan.20/19	XVII-XVIIIw.
44	Raniżów stan.24/23	XVII-XVIIIw.
45	Raniżów stan.27/26	XVII-XVIIIw.
46	Raniżów stan.28/27	XVII-XVIIIw.
47	Raniżów stan.29/28	XVII-XVIIIw.
48	Raniżów stan.30/29	XVII-XVIIIw.
49	Raniżów stan.33/32	XVII-XVIIIw.
50	Raniżów stan.34/33	XVII-XVIIIw.
51	Raniżów stan.35/34	XVII-XVIIIw.
52	Raniżów stan.36/35	XVII-XVIIIw..
53	Raniżów stan.37/36	XVII-XVIIIw.
54	Raniżów stan.38/37	XVII-XVIIIw.
55	Raniżów stan.41/40	XVII-XVIIIw.
56	Raniżów stan.42/41	XVII-XVIIIw.
57	Raniżów stan.40/39	XVII-XIXw.
58	Raniżów stan.22/21	XVII-XIXw.

59	Raniżów stan.43/42	XVII-XIXw.
60	Raniżów stan.34/33	XVIII-XIXw.
61	Raniżów stan.15/14	Okres nowożytny
62	Raniżów stan.19/18	Okres nowożytny
63	Raniżów stan.32/31	Okres nowożytny lub współ.
64	Wola Raniżowska stan.11	Epoka kamienia
65	Wola Raniżowska stan.12	Epoka kamienia
66	Wola Raniżowska stan.19	Epoka kamienia
67	Wola Raniżowska stan.21	Epoka kamienia
68	Wola Raniżowska stan.20	Mezeolit lub paleolit
69	Wola Raniżowska stan.6	mezeolit
70	Wola Raniżowska stan.10	neolit
71	Wola Raniżowska stan.4	Kultura pucharów lejkowatych
72	Wola Raniżowska stan.8	neolit/wczes.brąz
73	Wola Raniżowska stan.10	Kultura trzciniecka
74	Wola Raniżowska stan.11	Kultura trzciniecka
75	Wola Raniżowska stan.8	Kultura łużycka
76	Wola Raniżowska stan.10	Kultura łużycka
77	Wola Raniżowska stan.11	Kultura łużycka
78	Wola Raniżowska stan.12	Kultura łużycka
79	Wola Raniżowska stan.18	Kultura łużycka
80	Wola Raniżowska stan.20	Kultura łużycka
81	Wola Raniżowska stan.22	Kultura łużycka
82	Wola Raniżowska stan.14	Kultura łużycka lub przeworska
83	Wola Raniżowska stan.2	Kultura przeworska z OWR
84	Wola Raniżowska stan.10	Kultura przeworska z OWR
85	Wola Raniżowska stan.11	Kultura przeworska z OWR

86	Wola Raniżowska stan.17	Kultura przeworska z OWR
87	Wola Raniżowska stan.22	Kultura przeworska z OWR
88	Wola Raniżowska stan.7	Kultura przeworska z OWR
89	Wola Raniżowska stan.10	Okres nowożytny
90	Wola Raniżowska stan.3	Pradziejowa bliżej nie określ.
91	Wola Raniżowska stan.9	Pradziejowa bliżej nie określ.
92	Wola Raniżowska stan.13	Pradziejowa bliżej nie określ.
93	Wola Raniżowska stan.15	Pradziejowa bliżej nie określ.
94	Wola Raniżowska stan.32/29	XVII-XVIIIw.
95	Wola Raniżowska stan.27/45	Epoka kamienia
96	Wola Raniżowska stan.31/46	OWR
97	Wola Raniżowska stan.5/9	Pradziejowa bliżej nie określ.
98	Wola Raniżowska stan.31/46	Okres nowożytny
99	Staniszewskie 1/43	Epoka kamienia
100	Staniszewskie 1/43	Późne średniowiecze
101	Staniszewskie 1/43	XVIIw.
102	Staniszewskie 2/44	XVII-XVIIIw.
103	Staniszewskie 1/43	XVIII ew.XIXw.
104	Zielonka stan.2	Pradziejowa bliżej nie określ.
105	Zielonka stan.24/19	Epoka kamienia
106	Zielonka stan.1/10	Epoka kamienia
107	Zielonka stan.4/47	Epoka kamienia
108	Zielonka stan.8/51	Epoka kamienia
109	Zielonka stan.9/52	Epoka kamienia
110	Zielonka stan.12/55	Epoka kamienia
111	Zielonka stan.13/56	Epoka kamienia
112	Zielonka stan.14/57	Epoka kamienia

113	Zielonka stan.15/58	Epoka kamienia
114	Zielonka stan.16/59	Epoka kamienia
115	Zielonka stan.17/60	Epoka kamienia
116	Zielonka stan.5/48	Wcz.epoka brązu
117	Zielonka stan.6/49	Kultura trzciniecka
118	Zielonka stan.4/47	Kultura łużycka
119	Zielonka stan.4/47	Kultura przeworska
120	Zielonka stan.10/53	Pradziejowa, bl. nie określona
121	Zielonka stan.4/47	Późne średniowiecze
122	Zielonka stan.7/50	Późne średniowiecze
123	Zielonka stan.19/62	Późne średniowiecze
124	Zielonka stan.21/64	Późne średniowiecze
125	Zielonka stan.3/11	Nie określona
126	Zielonka stan.5/48	Nie określona
127	Zielonka stan.4/47	XVIIw.
128	Zielonka stan.15/58	XVIIw.
129	Zielonka stan.9/52	XVII-XVIIIw.
130	Zielonka stan.11/54	XVII-XVIIIw.
131	Zielonka stan.13/56	XVII-XVIIIw.
132	Zielonka stan.14/57	XVII-XVIIIw.
133	Zielonka stan.16/59	XVII-XVIIIw.
134	Zielonka stan.18/61	XVII-XVIIIw.
135	Zielonka stan.19/62	XVII-XVIIIw.
136	Zielonka stan.20/63	XVII-XVIIIw.
137	Zielonka stan.21/64	XVII-XVIIIw.
138	Zielonka stan.22/65	XVII-XVIIIw.
139	Zielonka stan.17/60	XVIIIw.

140	Zielonka stan.12/55	XVII-XIXw.
141	Zielonka stan.16/59	XIXw.
142	Mazury stan.6	Epoka kamienia
143	Mazury stan.10	mezolit
144	Mazury stan.1	Neolit wcz.epoka brązu
145	Mazury stan.10	Neolit wcz.epoka brązu
146	Mazury stan.4	Grupa tarnobrzeska
147	Mazury stan.8	Późne średniowiecze
148	Mazury stan.8	XVI-XVIIw.
149	Mazury stan.3/13	Kultura łużycka
150	Mazury stan.2/12	Pradziejowa bl.nie określona
151	Mazury stan.7	Pradziejowa bl.nie określona
152	Mazury stan.8	Pradziejowa bl.nie określona
153	Mazury stan.9	Pradziejowa bl.nie określona
154	Mazury stan.11	Pradziejowa bl.nie określona
155	Korczowiska stan.5	Pradziejowa bl. nie określona
156	Korczowiska stan.6	Pradziejowa bl. nie określona
157	Korczowiska stan.1	neolit
158	Korczowiska stan.3	Epoka kamienia
159	Korczowiska stan.4	Epoka kamienia
160	Korczowiska stan.7	Epoka kamienia
161	Korczowiska stan.9	Epoka kamienia
162	Korczowiska stan.10	Epoka kamienia
163	Korczowiska stan.2	Kultura łużycka
164	Korczowiska stan.11	Kultura łużycka
165	Korczowiska stan.8	pradziejowa

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która obecnie obowiązuje, wymienia następujące formy ochrony (art. 7):

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenie ochrony w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego.

Większość stanowisk archeologicznych generalnie znajduje się na terenach nadzalewowych oraz krawędziach stoków nad większymi ciekami wodnymi. Zwraca uwagę stosunkowo niewielka liczba stanowisk w głębi wysoczyzny, która stanowiąc zapewne strefę aktywności gospodarczej na niewielką skalę (poletka, pastwiska) pozbawiona była form osadnictwa.

Zasób zabytków archeologicznych składa się zarówno z tzw. stanowisk archeologicznych (w tym obiekty oraz nawarstwienia zlokalizowane w terenie) jak również zabytków (przedmiotów) ruchomych, jakie z nich pochodzą. Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego.

Współczesne konserwatorstwo przyjmuje politykę tzw. zintegrowanej ochrony dziedzictwa kulturowego, czyli wieloelementowego systemu, do którego zalicza się również stanowiska i zabytki archeologiczne. W konserwatorstwie archeologicznym priorytetem jest zachowanie w jak najmniej zmienionej formie możliwie największej liczby stanowisk. Ważnym zadaniem jest uświadomienie społeczeństwu, jaką wartość posiadają zabytki archeologiczne, a co za tym idzie konieczność ich bezwzględnej ochrony. Inny aspekt stanowi popularyzacja odkryć archeologicznych czy też samej archeologii. W ten sposób można zwrócić uwagę na unikatową wartość zabytków archeologicznych co jest niezwykle ważne nie tylko dla środowiska archeologów ale także dla służb konserwatorskich. Specyfika zabytków archeologicznych sprawia, że powyższe przedsięwzięcia należy uznać za końcowy etap działań konserwatorskich. Etapem wcześniejszym powinno być odpowiednie rozpoznanie oraz zadokumentowanie zasobu archeologicznego dziedzictwa kulturowego. W przypadku stanowisk (materiałów) archeologicznych nigdy nie można przyjąć, że zostały one w pełni rozpoznane. O odkryciach archeologicznych bardzo często decyduje przypadek oraz stan zachowania zabytków czy stanowisk.

W takiej sytuacji zgodnie z przepisami należy złożyć do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w terminie 3 dni zawiadomienie o odkryciu archeologicznym.

Dlatego też z całą pewnością wśród działań konserwatorskich w dziedzinie archeologii należy wymienić dążenie do:

- stworzenia całościowej (kompletnej) bazy danych na temat zasobów archeologicznych;

- zarejestrowania wszelkich, nawet hipotetycznych miejsc odkryć zabytków archeologicznych;
- zadokumentowania dziedzictwa archeologicznego, które zagrożone jest wskutek rozwoju współczesnej cywilizacji (wielkie inwestycje, czynniki naturalne jak np. erozje);
- poznawania archeologicznej przeszłości.

5.Kultura Ludowa

Jedną z nieewidencjonowanych form kultury w Gminie Raniżów jest Kultura Ludowa, w tym wartości niematerialne. Na bazie mieszkańców Gminy w tym młodzieży szkolnej rozwinęły się zespoły ludowe promujące kulturę ludową tego regionu. Są to:

- Zespół obrzędowy „Mazurzenie”- powstał w 1997 roku przy Gminnym Ośrodku Kultury, Sportu i Rekreacji w Raniżowie. Zespół od samego początku przyjął sobie za cel odtwarzanie dawnych zwyczajów i obrzędów związanych z rodzinną miejscowością Mazury jak i całym regionem lasowiackim. Mają w swoim repertuarze obrzędy związane ze świętami Bożego Narodzenia, Wielkanocą, zwyczaje sobótkowe, żniwne, weselne, pogrzebowe, późnojesienne (kiszzenie kapusty, obróbka lnu), wykonują też tradycyjne pieśni z okolic Mazurów. Kierownikiem zespołu od początku jego powstania jest Pani Emilia Adamczyk. Zespół wielokrotnie występował na przeglądach i festiwalach wojewódzkich, ogólnopolskich osiągając sukcesy i zdobywając czołowe miejsca.
- Kapela Ludowa „Raniżowanie”- istnieje od lutego 2005 roku. Działa przy Gminnym Ośrodku Kultury, Sportu i Rekreacji w Raniżowie. Kapela prezentuje tradycyjne melodie i przyśpiewki z okolic Raniżowa oraz szerszego regionu lasowiackiego. Posiada również w repertuarze utwory z regionu rzeszowskiego. Kapela dała się poznać z jak najlepszej strony na imprezach o zasięgu wojewódzkim i ogólnopolskim. „Raniżowanie” kilkakrotnie koncertowali poza granicami Polski – na Słowacji. Ponadto kapela uświetnia swym występem wszelkie imprezy o zasięgu gminnym oraz często powiatowym. Jest także chętnie zapraszana do innych gmin i ośrodków kultury.
- Zespół Pieśni i Tańca „LESIAKI” – działa od września 2007 roku przy Gminnym Ośrodku Kultury, Sportu i Rekreacji w Raniżowie. Skupia dzieci i młodzież w wieku od przedszkola do szkoły średniej w trzech grupach wiekowych. Choreografem jest Pani Krystyna Mazurkiewicz, a kierownikiem Pani Bernadeta Rzesutek. Tancerze posiadają w swoim repertuarze wiązanki tańców lasowiackich, rzeszowskich oraz tańce narodowe. Wykorzystują również swoje umiejętności w widowiskach obrzędowych i teatralnych. Z

udziałem ZPiT „Lesiaki” zostało wystawione Wesele lasowiackie, nakręcony został film „Jak Hudacy z Lesiakami w kolbuszowskie strony na muzykę pod Raniżów przyjechali” oraz wydana została płyta z tradycyjnymi kolędami „Pójdziwa bracia”. „Lesiaki” byli nagradzani na konkursach i festiwalach o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym.

- Zespół Pieśni i Tańca „Wolanie” – został założony przez Panią Marię Ziębka w 2009 roku. W pierwszych latach istnienia funkcjonował przy Stowarzyszeniu Rozwoju Wsi Wola Raniżowska, a od 2011 roku działa we współpracy z Gminnym Ośrodkiem Kultury, Sportu i Rekreacji w Raniżowie. Opiekę nad zespołem sprawują nauczyciele Zespołu Szkół w Woli Raniżowskiej oraz rodzice tancerzy. Choreografem ZPiT „Wolanie” jest Pani Krystyna Mazurkiewicz. Obecnie w Zespole „Wolanie” tańczy około 60 tancerzy w trzech grupach wiekowych. Grupę reprezentacyjną tworzą gimnazjaliści Zespołu Szkół w Woli Raniżowskiej oraz jej absolwenci. Zespół nagradzany był na konkursach i festiwalach o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym.

- OGNISKO MUZYCZNE – Mazurska Orkiestra Dęta - Z inicjatywy sołtysa Jana Adamczyka w marcu 2014 r. powstało ognisko muzyczne w Mazurach. Prowadzącymi ognisko są Dyrektor Szkoły Muzycznej w Kolbuszowej Aleksandra Niezgoda i Bronisław Niezgoda.

VI. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

W wykazie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajduje się 58 różnych obiektów, położonych na terenie Gminy Raniżów, w tym:

a) 2 obiekty w skład których wchodzi 8 zabytków wpisanych do rejestru, którym nadano numery A-226 i A285.

b) 50 obiektów/zabytków będących w ewidencji konserwatorskiej,

Wszystkie zabytki nieruchome z terenu Gminy Raniżów uwidocznione są na kartach gminnej ewidencji zabytków. W większości stanowią własność prywatną, pozostałe to obiekty sakralne i komunalne.

Ich stan zachowania pokazany jest na zdjęciach kart gminnej ewidencji zabytków.

Obiekty będące własnością prywatną są utrzymywane i remontowane przez właścicieli tych obiektów.

Zabytki archeologiczne są to głównie stanowiska pośród użytków rolnych i zakrzaczonych.

VII. FORMY I SPOSOBY OCHRONY ZABYTKÓW

Forma i sposób ochrony zabytków w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest to:

1) wpis do rejestru zabytków;

na terenie Gminy Raniżów wpisane do rejestru zabytków są:

- Zagroda “Bartnicza Sudołów” w Zembrzy w skład której wchodzi siedem obiektów wyszczególnionych w Gminnej Ewidencji Zabytków (nr rejestru 285),
- Zespół Kościoła Parafialnego p.w. Wniebowzięcia NMP w Raniżowie wraz z ogrodzeniem (nr rejestru 226).

2) wpis na listę Skarbów Dziedzictwa

(Brak)

3) uznanie za pomnik historii;

(Brak)

4) Utworzenie Parku Kulturowego

(Brak)

5) ustalenia ochrony w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego albo w decyzji

o ustaleniu lokalizacji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego;

- ustalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego z zakresu ochrony zabytków wykazano w pkt. IV. OPIEKA NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH PROGRAMOWYCH , natomiast dla terenów i stanowisk objętych ochroną konserwatorską, dla których nie ma obowiązującego Planu Zagospodarowania Przestrzennego wszystkie decyzje o warunkach zabudowy oraz ustaleniu lokalizacji celu publicznego są każdorazowo uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków informację o wpisie zabytku nieruchomego do rejestru ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Wpisane do rejestru zabytki nieruchome ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości również na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku oraz stanowi podstawę wpisu w katastrze nieruchomości.

VIII. CELE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa, iż opracowanie programu opieki nad zabytkami ma na celu:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

VIII. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Określone w *Programie* zadania winny być także wdrażane przez samorządy powiatów, miast i gmin na drodze realizowania ustawowych obowiązków, m.in. poprzez:

- planowanie w rocznych budżetach jednostki samorządu terytorialnego środków finansowych na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami,
- opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ujęcia w nich zagadnień dotyczących ochrony zabytków,
- opracowywanie studiów historyczno-urbanistycznych, programów opieki nad zabytkami, studiów krajobrazowych itp.,
- stymulowanie działań właścicieli obiektów zabytkowych do ich utrzymywania w należytym stanie,
- inspirowanie działań niezależnych podmiotów (instytucje, stowarzyszenia, osoby prawne i fizyczne) na rzecz zagospodarowania zabytków, ich promocji i popularyzacji.

Przewodniczący Rady Gminy Raniżów

Jan Puzio